

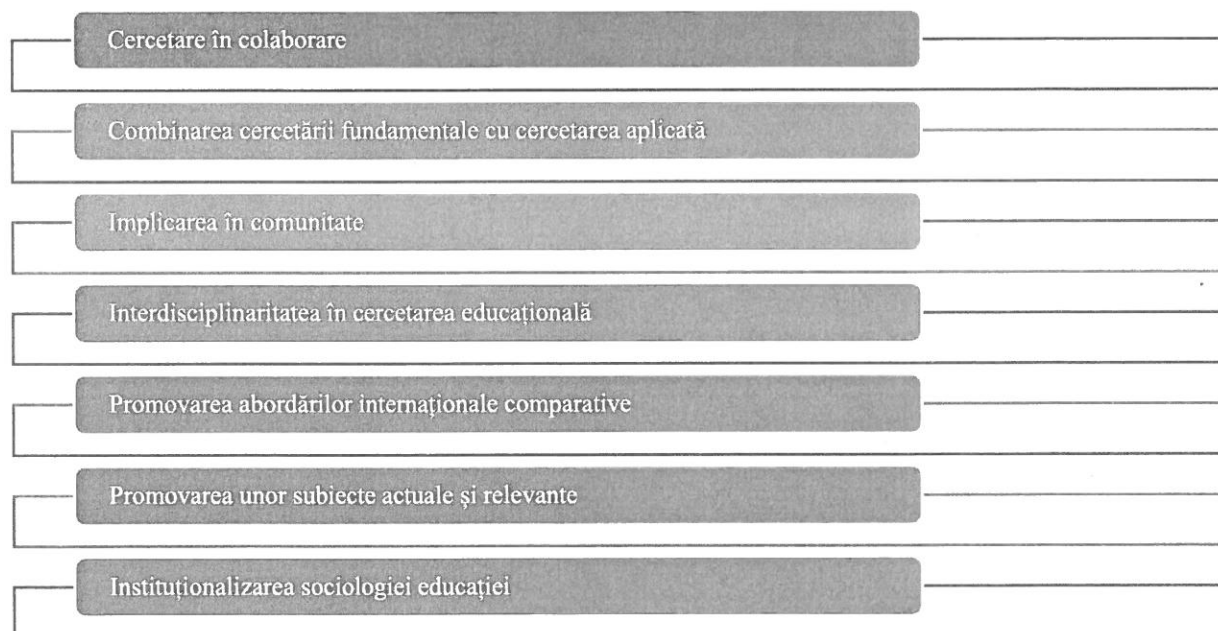
De la sociologia educației la cercetarea relevantă pentru politici educaționale

Teză elaborată în vederea obținerii atestatalui de abilitare în domeniul Științele educației

Candidat: Adrian Hatos

Rezumatul tezei de abilitare

Așa cum se întâmplă în cazul oricărei persoane care ajunge să elaboreze o teză de abilitare, este momentul potrivit pentru o reflecție asupra propriei cariere. Trecând în revistă activitatea mea de cercetare în timpul elaborării propriei teze, am avut ocazia să identific câteva dimensiuni principale, trăsături transversale ale intereselor și activității mele de cercetare:

Figura 1. Caracteristici transversale ale intereselor și activității de cercetare

Principalele tematici acoperite de cercetările mele anterioare în domeniul educației

Analizând propriile mele cercetări și lucrări teoretice dedicate educației, am identificat 8 domenii majore, fiecare cu mai multe subteme:

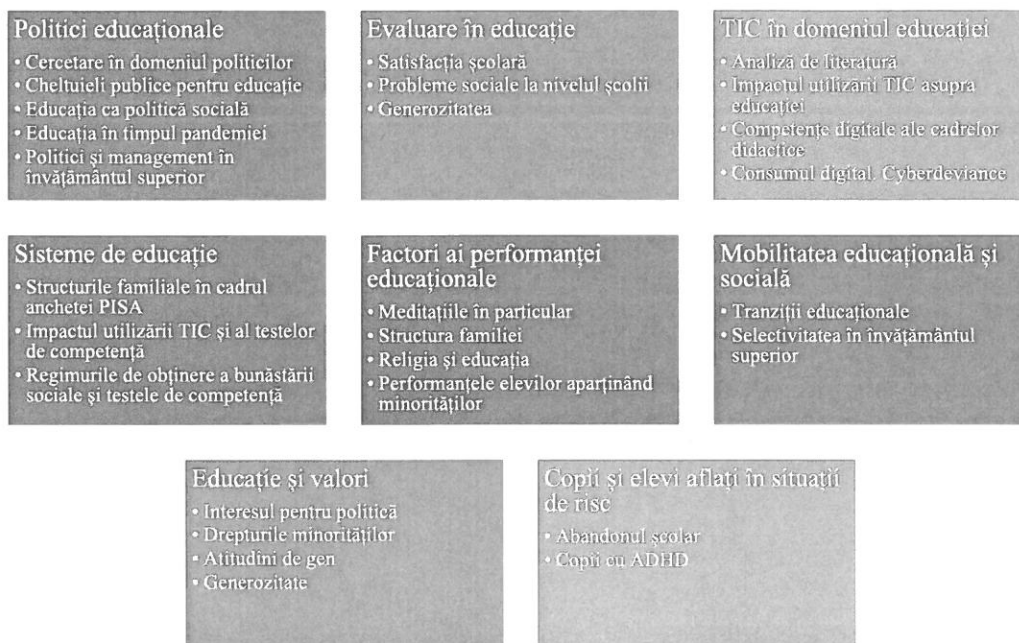

Figure 2. Tematica cercetării mele în domeniul educației

Politici educaționale

Aproape toate studiile incluse în această teză sunt relevante din punct de vedere politic. Materialele din manualele mele acordă o pondere deosebită aspectelor legate de politici, de exemplu. Manualul de curs de sociologia educației din 2006 (Hatos, 2006) este printre primele care introduc în literatura română subiecte de economie a educației și rentabilitatea investițiilor în educație. De asemenea, în capitolul ulterior despre educație din manualul de curs de sociologie din 2010, editat de Lazăr Vlăsceanu (Hatos, 2010b) abordez teme precum managerialismul, marketizarea și vocaționalismul.

O reflecție asupra instituțiilor de politică educațională din România o constituie **analiza principalelor teme ale cercetării educaționale românești aplicate** publicată în Hatos, A. (2016). Cercetarea educațională românească aplicată pe calea de a deveni un domeniu de acțiune strategică: fluctuații, inconsecvențe și cercuri vicioase. *Hungarian Educational Research Journal*, 6(2), 40-57 (Hatos, 2016).

Un alt domeniu de politică asupra căruia mi-am îndreptat atenția este **finanțarea publică a educației**. Am fost invitat de editorii Enciclopediei internaționale a calității vieții și bunăstării să scriu un capitol pe această temă: Hatos, A. (2020). Public Spending in Education. În F. Maggino (Coord.). *Encyclopedia of Quality of Life and Well-being Research*. Cham, Springer International Publishing: 1-6 (Hatos, 2020c).

Utilizările mai deosebite ale **investițiilor în educație pentru dezvoltarea socială** au fost discutate într-un capitol din Enciclopedia dezvoltării sociale: Hatos, A. (2007). Educația ca instrument al dezvoltării sociale (Education as an instrument of social development). În C. Zamfir & S. Stănescu (Coord.), *Enciclopedia dezvoltării sociale* (pp. 195-202). Iași: Polirom (Hatos, 2007).

Pe lângă mai multe articole care tratează subiecte care au apărut în centrul atenției de-a lungul pandemiei – competențe digitale, TIC și educație, ca să dau doar câteva exemple – am scris, împreună cu Beáta Gyarmati, o **sinteză a situației învățământului românesc în timpul pandemiei** pentru Revue de l'education de Sevres: Hatos, A., & Gyarmati, B.F. (2021). La pandémie de Covid-19 et l'éducation en Roumanie. *Revue internationale d'éducation de Sèvres*, 87, 27-31 (Hatos & Gyarmati, 2021).

Lucrând ca cercetător în domeniul educației în cadrul unei instituții de învățământ superior, este aproape de la sine înțeles să te vei ocupa de **învățământul terțiar**. În calitate de manager national al proiectului de cercetare transfrontalieră a UE „Învățământul superior pentru coeziune social” (2011-2012, HURO 0901/253/2.2.2), am publicat mai multe cărți pe teme legate de politicile din învățământul terțiar:

1. Pusztai, G., & Hatos, A. (2012). *Higher Education for Regional Social Cohesion*. HERJ (Hungarian Educational Research Journal) Special Issue. ISBN 978-963-08-4316-4, ISSN 2062-9605 (Pusztai & Hatos, 2012);
2. Pusztai, G, Hatos, A., & Ceglédi, T. (2012). *Third Mission of Higher Education in a Cross-Border Region*. Center for Higher Education Research and Development. Hungary, University of Debrecen, Debrecen. ISBN 978-963-473-599-1, ISSN 2036-8477 (Pusztai, Hatos, & Ceglédi, 2012).

Ulterior, în calitate de manager al proiectului FSE SocioPlus – Servicii de pregătire, documentare și acces pentru studenții de la programele de licență și masterat în sociologie și asistență socială – contract POSDRU 156/1.2/G/139751 – mai 2014-noiembrie 2015, am editat două volume care se concentrează asupra curriculumului de științe sociale în învățământul superior:

1. Hatos, A. (2015). *Riding the Wave. Social Science Curriculum and Teaching in Higher Education in an Age of Crisis*. Ed. Universității din Oradea, Presa Universitară Clujeană. ISBN 978-606-10-1637-2 (Hatos, 2015).
2. Hatos, A. (2015). *Ghidul Orientativ Sociologie-Asistență Socială pe Piața Muncii*, Ed. Universității din Oradea, Presa Universitară Clujeană. ISBN 978-973-595-893-0. <http://editura.ubbcluj.ro/www/ro/ebook.php?id=1862> (Hatos, 2014b).

Printre rezultatele cercetărilor referitoare la învățământul superior s-ar adăuga și alte lucrări: (Hatos, A., Coloja, R.T., & Sava, A. (2020). Assessing Situational Awareness of Universities Concerning Student Dropout: A Web-Based Content Analysis of Romanian Universities' Agenda. *Journal of Research in Higher Education*, 4(2), 18-34 (Hatos, Coloja, & Sava, 2020)), inclusiv unele care se ocupă de educația antreprenorială: Hatos, R., Cioban, S., Bea, G., Dodescu, A., & Hatos, A. (2022). Assessing the Impact of Entrepreneurial Education on Entrepreneurial Intentions among Romanian Doctoral Students and Postdoctoral Researchers. *Sustainability*, 14(14), 8369 (Hatos, Cioban, Bea, Dodescu, & Hatos, 2022) sau articolul privind problema fuziunilor universitare: Hatos, A. (2017a). Are University Mergers a Solution for the Problems of Romanian Higher Education Nowadays? *Journal of Research in Higher Education*, 1(1), 11-22 (Hatos, 2017a); o altă lucrare pe care aș vrea să o menționez aici este cea care se referă la finanțarea publică de top a cercetării doctorale în universitățile românești: Hatos, A. (2018). How Does the Romanian Ministry of Education Distribute Doctoral Grants Towards Public Universities? *Journal of Research in Higher Education*, 2(1), 5-29. (Hatos, 2018).

TIC în domeniul Educației

Hatos, A. (2019). The Impact of digitalization on educational achievement: a literature review from a sociological perspective. *Calitatea Vieții*, 30(1), 3-16 (Hatos, 2019). Articolul reprezintă o scurtă sinteză, în cea mai mare parte cu o aplecare sociologică, a literaturii empirice dedicate diferitelor modalități prin care digitalizarea influențează rezultatele educației, publicată până în 2019, cu un an înainte de debutul pandemiei Covid-19.

O altă cercetare pe tema impactului TIC asupra educației este Hatos, A. (2020). Is using ICT at home good or bad for learning? A cross-country comparison of the impact of home use of ICT for entertainment and learning on PISA 2015 Science test results (Hatos, 2020b) care a fost publicat pe o platformă preprint, dar care a fost deja citată în articole publicate în reviste precum *Computers and Education*.

Principala concluzie a prezentei cercetări exploratorii este că, cel mai probabil, utilizarea TIC pentru divertisment sau învățare la domiciliu nu este nici bună, nici rea pentru rezultatele școlare, dar impactul depinde de țara în care se face evaluarea. Cu alte cuvinte, există țări în care învățarea cu ajutorul TIC are un efect negativ asupra eficacității învățării, în timp ce există sisteme educaționale în care acest efect este pozitiv. Compararea între țări sugerează totuși o dominantă a efectelor negative pentru ambele variabile.

Un al doilea rezultat important este că, la nivel național, efectul educațional al celor două variabile care măsoară utilizarea TIC la domiciliu pentru învățare sau pentru divertisment se află într-o relație negativă – cu cât este mai pozitiv efectul uneia dintre ele, cu atât este mai negativ efectul individual al celeilalte.

Întrucât impactul TIC asupra educației depinde în mare măsură de modul în care noua tehnologie este utilizată de profesori și de elevi, am dedicat o cantitate considerabilă de resurse de cercetare și energie acestor subiecte, împreună cu colaboratorii mei. Concentrarea pe aceste teme a fost mult stimulată de importanța utilizării TIC în educație prin orientarea dramatică către educația online din primele zile ale pandemiei de COVID-19.

Un astfel de articol este Hatos, A., Cosma, M. L., & Clipa, O. (2022). Self-Assessed Digital Competences of Romanian Teachers During the COVID-19 Pandemic. *Frontiers in Psychology*, 13. (Hatos, Cosma, & Clipa, 2022). Majoritatea ipotezelor acestei cercetări, care a tratat peste 3000 de mii de răspunsuri ale profesorilor români la un sondaj online livrat în momentul izbucnirii pandemiei COVID-19, s-au dovedit a fi susținute de datele noastre:

- Cadrele didactice mai tinere au mai multă încredere în competențele lor în domeniul TIC, indiferent de orice alte caracteristici.
- Cadrele didactice din școlile din mediul urban au o percepție mai bună a propriilor competențelor digitale.
- Profesorii specializați în informatică și calculatoare au competențe digitale auto-percepute mai bune, în timp ce pentru cei din alte domenii de studiu aceste competențe par să fie mai slabe.
- Participarea anterioară la cursuri de formare pentru predarea la distanță este corelată pozitiv cu variabilele dependente ale acestui studiu.

Cu toate acestea, excepțiile persistă, unele dintre ipotezele noastre nefiind susținute în mod convingător:

- Competențele multimedia și online auto-percepute sunt considerate ca fiind o specialitate a profesorilor de sex masculin, în timp ce competențele digitale office auto-percepute sunt considerate ca fiind o specialitate a profesorilor de sex feminin. Nu este clar dacă acest contrast notabil reflectă competențele reale sau este un produs secundar al stereotipurilor de gen care influențează autoevaluarea.
- Cadrele didactice cu poziții periferice în profesia didactică (de exemplu, cadrele didactice suplinoare și cele care predau în școlile secundare inferioare sau în școlile primare) au competențe digitale office auto-evaluate mai slabe decât cele cu poziții considerate mai importante. Cu toate acestea, nu același lucru este valabil și în cazul competențelor multimedia și online. Există, de asemenea, o suprimare care implică vârsta și poziția în profesie: pozițiile care indică un statut mai ridicat în domeniul educației (de exemplu, titularizare, grad sau faptul că este profesor într-o zonă urbană) presupun competențe digitale office mai bune; cu toate acestea, simultan, acestea sunt legate negativ de vârstă, prin urmare, controlul pentru statutul în domeniul educației face ca impactul vârstei asupra competențelor digitale office să fie mai evident.

Literatura de specialitate evidențiază faptul că utilizarea dispozitivelor TIC de către elevi poate fi inteligentă sau dăunătoare. Printre utilizările negative ale TIC se poate număra consumul de conținut pe internet cu consum de timp costisitor, precum cel pe care l-am analizat în Cioban, S., & Hatos, A. (2019). The Analysis of Teenagers' Vlogging Preferences in Educational Research. *Romanian Journal for Multidimensional Education/Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*, 11(2) (Cioban & Hatos, 2019); precum și diverse interacțiuni care aparțin categoriei mai largi de cyber-deviance, pe care am abordat-o în Cioban, S., Lazăr, A. R., Bacter, C., & Hatos, A. (2021). Adolescent deviance and cyber-deviance. A systematic literature review. *Frontiers in Psychology*, 12, 748006 (Cioban, Lazăr, Bacter, & Hatos, 2021).

Prima lucrare prezintă un exemplu practic de utilizare a instrumentelor open-source de vizualizare a datelor și a științei rețelelor pentru clasificarea adolescenților în funcție de preferințele lor pentru YouTube. Dezvoltată pe baza ipotezelor studiilor de rețea și utilizată în cercetările de piață pentru segmentarea diferitelor tipuri de consumatori, metoda pe care o prezentăm aici poate servi ca instrument eficient în identificarea grupurilor de unități care au caracteristici particulare. Deoarece permite observarea rapidă a unor trăsături specifice, acest tip de clasificare poate fi de mare ajutor în identificarea tipurilor de elevi, de exemplu, a celor care prezintă un risc educațional, sau a tipurilor de conținut, cum ar fi conținuturile negative/deviante. Accentul pus pe consumul de YouTube al adolescenților în ceea ce privește vloggerii este motivat de popularitatea platformei în România. Încă din 2014, în România, 86% dintre copii foloseau YouTube (Mascheroni & Ólafsson, 2014).

Pe tot parcursul cercetării, am utilizat numai instrumente de tip open-source. Datele au fost colectate de către studenții de la Universitatea din Oradea coordonați de prof. dr. Adrian Hatos și lect. dr. Raluca Buhaș folosind un formular Google Form de la un eșantion de conveniență de adolescenți din județul Bihor.

În Cioban, S., Lazăr, A. R., Bacter, C., & Hatos, A. (2021). Adolescent deviance and cyber-deviance. A systematic literature review. *Frontiers in Psychology*, 12, 748006 ne-am ocupat de teoriile privind devianța adolescenților și cyber-devianță.

În concordanță cu abordarea curbei infracționalității pe vârste (Farrington, 2017; Moffitt, 1993; Shulman, Steinberg, & Piquero, 2013) care susține că adolescenții se angajează în comportamente deviante mai des decât alte categorii de vârstă, adolescența merită luată în considerare în studiul

devianței. În plus, odată cu răspândirea tehnologiei internetului, a apărut un nou tip de comportament deviant, care este cunoscut sub numele de cyber-devianță, deosebit de răspândit în viața adolescenților. Ca atare, comportamentul deviant online al adolescenților a devenit o problemă de mare îngrijorare pentru părinți, educatori și cercetători.

Pe baza liniilor directoare ale lui Pickering și Byrne (2014) și a protocolului PRISMA, am identificat cele mai recurente teme, teorii și predictorii în cele 61 de articole cele mai citate legate de conceptul de devianță din baza de date Web of Science, precum și în 488 de rezumate ale unor articole reprezentative. Rezultatele au evidențiat patru grupuri principale de teme, și anume: predictorii devianței, devianța online, teoriile socio-constructiviste și teoriile bazate pe cercetare ale comportamentului deviant. Constatările au evidențiat faptul că cercetătorii folosesc frecvent în studiile lor teoria tensiunii, învățarea socială, autocontrolul și teoriile controlului social. Analiza noastră sistematică a literaturii de specialitate a evidențiat, de asemenea, cei mai întâlniți predictorii ai devianței, pe care i-am clasificat în cinci categorii principale: modele familiale, aspecte socio-demografice, socializare, victimizare și factori școlari și individuali. Pentru devianța online, s-a stabilit că modelele familiale, aspectele socio-demografice, victimizarea, școala și factorii individuali, precum și utilizarea internetului și a calculatorului sunt principalele grupuri de predictorii.

Cercetare comparativă internațională în domeniul educației

Sisteme de educație

Am fost invitat să scriu o scurtă sinteză despre "Sisteme educaționale" pentru Enciclopedia internațională a calității vieții și a bunăstării (prima ediție publicată în 2014, a doua în 2021). Am tratat sistemele educaționale, definite în linii mari ca fiind organizarea educației inițiale în interiorul granițelor naționale, urmând următoarele etape: capitolul a început prin a discuta despre modelele de convergență și divergență în sistemele educaționale, apoi s-a referit pe scurt la teoriile schimbării în organizarea educațională, iar secțiunea s-a încheiat prin referirea la tendințele contemporane în organizarea atât a învățământului terțiar, cât și a celui preterțiar. În plus, sistemele terțiare și preterțiare au fost abordate separat, deoarece cele două domenii s-au dezvoltat și încă evoluează în mare parte pe căi separate.

După cum s-a menționat deja în această teză în Hatos, A. (2020). Is using ICT at home good or bad for learning? A cross-country comparison of the impact of home use of ICT for entertainment and learning on PISA 2015 Science test results, scopul cercetării a fost de a explora variația între țări a impactului utilizării TIC la domiciliu pentru divertisment și pentru învățare asupra rezultatelor obținute de elevi la testele de Științe în cadrul PISA 2015. Principalele concluzii sunt că este eronat să ne așteptăm la efecte generale pozitive sau negative, deoarece, cel mai probabil, acestea depind de caracteristicile la nivel național, și că impactul utilizării TIC la domiciliu, pentru învățare și, respectiv, pentru divertisment, se află într-un fel de relație negativă homeopatică între țări.

Într-un alt studiu comparativ, Hatos, A., & Hatos, R. (2019). Varieties of capitalism and academic achievement. Does the welfare production regime have an impact on 15 years' old Mathematics results? *Journal of Social Research & Policy*, 10(1) (Hatos & Hatos, 2019) am folosit din nou rezultatele PISA. Scopul articolului a fost de a testa efectul structurii instituționale a economiilor de piață coordonate asupra abilităților și cunoștințelor tinerilor, așa cum a fost presupus de Estevez-Abe, M., Iversen, T., & Soskice, D., (2001) prin intermediul datelor sondajului PISA 2012.

În acest sens, un subset ponderat de 25 de țări din cele 64 de țări și economii participante la PISA 2012 a fost utilizat pentru a elabora modele multivariate ale rezultatelor testelor la matematică și s-a ajuns la două concluzii importante.

În concluzie, ipoteza privind bunăstarea și regimul de competențe în ceea ce privește variația rezultatelor școlare este respinsă, în timp ce modelul varietăților de capitalism este puternic susținut de datele internaționale. Rigurozitatea reglementărilor privind protecția ocupării forței de muncă și a șomajului, importanța filierei profesionale în ciclul secundar superior și rata de înscriere în învățământul terțiar nu au un impact semnificativ asupra rezultatelor școlare ale tinerilor de 15 ani. În plus, toate corelațiile semnificative la nivel de țară - de exemplu, relația negativă dintre Gini și media rezultatelor la testele de matematică - par a fi artefacte statistice ale efectelor de compoziție, deoarece o mare parte din variație este reprezentată de măsurile individuale de statut socio-economic.

Am folosit datele PISA 2015, împreună cu unii dintre colegii mei, de asemenea în Hatos, R., Hatos, A., & Borma, A. (2020). International comparison of factors of financial literacy using pisa 2015 data. *Annals of the University of Oradea, Economic Science Series*, (Hatos, Hatos & Borma, 2020) pentru a investiga factorii de educație financiară a elevilor de 15 ani din întreaga lume.

Factori ai performanței educaționale

Teoretizarea și cercetarea empirică a meditațiilor private

Una dintre primele mele publicații academice este o lucrare de cercetare din 1999, scrisă împreună cu Nicoleta Chioncel, într-o revistă de cercetare socială (Revista de Cercetare Socială), acum desființată: Hatos, A., & Chioncel, N. (1999). Towards a sociology of private tutoring: a necessary 'evil' (Hatos & Chioncel, 1999). Articolul s-a străduit să conceptualizeze fenomenul meditațiilor private, având în vedere percepția negativă a acestuia în sfera publică românească, să construiască un model teoretic al meditațiilor private, să elaboreze consecințele fenomenului în domeniul mobilității sociale și să discute impactul său politic. Ca atare, plata mediatorilor este o decizie rațională din partea celor care doresc să își maximizeze șansele de reușită la examenele respective, în niciun caz un indicator al unei educații de proastă calitate, deși poate avea o consecință negativă asupra acesteia, mai ales dacă mediatorii sunt profesori la clasă care se pot afla într-un hazard moral în ceea ce privește activitatea lor la clasă. Pe de altă parte, am mai arătat, pe baza datelor de sondaj că meditațiile private favorizează elevii din straturile sociale superioare și, prin urmare, au un impact negativ asupra mobilității sociale și asupra egalității de șanse în educație.

Mi-am extins reflecțiile asupra meditațiilor private într-un întreg capitol dedicat fenomenului în cartea mea de Sociologia educației (2006). Capitolul Hatos, A. (2006). Meditațiile – un fenomen care ridică probleme interesante din punctul de vedere al sociologiei educației. În A. Hatos (Coord.). *Sociologiei Educației*. Iași: Polirom, pp.219-234 – include o comparație internațională mai amplă și actualizată a incidenței meditațiilor private și o acoperire teoretică mai largă. În ceea ce privește teoria, am detaliat două linii de teoretizare, de inspirație economică: pe de o parte, partea ofertei - care subliniază situațiile în care meditațiile private pot fi stimulate de profesori corupți care își pervertesc misiunea de a educa în sectorul public și îi obligă pe elevi să le plătească pregătiri private, iar pe de altă parte, partea cererii care se concentrează pe încercările familiilor de a face față examenelor competitive care alcătuiesc tranzițiile educaționale. Acest capitol a fost citat într-unul dintre cele mai citate rapoarte privind meditațiile private (sau educația din umbră): Bray, T. M. (2011). *The challenge of shadow education:*

Private tutoring and its implications for policy makers in the European Union. European Commission (Bray, 2011).

Studii privind impactul structurii familiei asupra rezultatelor școlare

Între 60.000 și 170.000 de copii români se aflau, în perioada 2007-2009, în situația în care, conform datelor oficiale și de cercetare, unul sau ambii părinți au plecat la muncă în străinătate, majoritatea în țări din Europa de Vest. Incidența separării părinților în cazul copiilor de 15 ani din România, pentru perioada 1996-2005, este calculată de Mureșan la 11% (Muresan, 2007).

În legătură cu acest subiect am publicat trei articole:

În prima lucrare – Hatos, A. (2010). The (Little) Effect that parents' labour emigration has on their children's school performance: a study of secondary school students in Oradea (Romania). *The New Educational Review*, 20(1), 85-96 (Hatos, 2010a) – am concluzionat că cercetarea mea evidențiază faptul că copiii proveniți din familii transnaționale nu prezintă un risc special de rezultate școlare slabe și nu ar fi nevoie de un tratament aparte la acest nivel. În cazul în care părinții își părăsesc copiii pentru a-și găsi un loc de muncă în străinătate, aceasta pare a fi o strategie pentru a face față greutăților economice și sărăciei de șanse sociale care, pe termen lung, poate avea chiar efecte benefice. Ceea ce este de fapt îngrijorător este decalajul de performanță între copiii cu medii sociale diferite și tendința sistemului educațional actual de a exacerba inegalitățile educaționale prin mecanisme de segregare și diferențiere.

În Hatos, A., & Bălțătescu, S. (2013). Family structure and school results: Multivariate analysis of answers of teenage students in a Romanian city. *Child Indicators Research*, 6(2), 281-295 (Hatos & Bălțătescu, 2013) am testat din nou cele două ipoteze de mai sus:

H1: rezultatele școlare mai slabe ale copiilor proveniți din familii non-intacte se explică prin deficitul de implicare din partea părinților;

H2: rezultatele școlare mai slabe ale copiilor din familii non-intacte se explică prin resursele socio-economice mai scăzute ale familiilor lor.

Analizele au confirmat din nou H2, conform căreia rezultatele școlare mai slabe ale copiilor din familii non-intacte se explică prin resursele socio-economice mai scăzute ale familiilor lor. Per ansamblu, modelele de regresie dau credit teoriei mai conservatoare conform căreia elevii care trăiesc în familii non-intacte au rezultate școlare mai slabe doar pentru că dezbinarea familiei este corelată cu condițiile de viață nefavorabile, care sunt principala cauză a notelor slabe. În plus, se pare că corelația dintre implicarea părinților și media generală este, de asemenea, eronată, deoarece ascunde simplul fapt că nivelurile de implicare maternă și paternă sunt corelate cu statutul și condițiile de viață din familie.

În capitolul Hatos, A. (2020). Impactul structurii familiei asupra rezultatelor la testele de competențe PISA 2012. În G. Bădescu (Coord.). *Școala românească din perspectiva datelor PISA*. Presa Universitară Clujeană, pp. 33-58 (Hatos, 2020a). am obținut o imagine de ansamblu relativ mai nuanțată. Testarea celor două ipoteze principale folosind datele PISA 2012, în care variabilele dependente sunt rezultatele testelor de competență la matematică, citire și științe ale elevilor de 15 ani,

a produs rezultate oarecum diferite în România, ceea ce subliniază faptul relativei neconcordanțe dintre media generală (a cărei variație este explicată în cercetarea anterioară) și competențe.

În ceea ce privește impactul prezenței sau absenței părinților asupra rezultatelor cognitive ale învățării, analizele noastre nu susțin ipoteza controlului parental, iar teza resurselor socio-economice este doar parțial susținută. Cu alte cuvinte, rezultatele la testele de competențe de citire, științe și matematică PISA 2012 rămân semnificativ influențate negativ atât de absența mamei, cât și de cea a tatălui, impactul mamei fiind mai puternic atât după controlul variabilelor de statut socio-economic, cât și în urma introducerii în modele a măsurii compozite a absenteismului. De asemenea, este interesant de observat că prezența fraților are un efect negativ asupra acumulărilor cognitive ale subiecților chiar și după ce se controlează variabilele de statut socio-economic, limba de predare sau absenteism.

Religia și educația

Într-un articol mai vechi, Hatos, A., Pusztai, G., & Fenyes, H. (Hatos, Pusztai, & Fenyes, 2010). Are factors of social capital able to modify social reproduction effects?. *Studia Universitatis Babeș-Bolyai*, 55(1), 117., am investigat impactul școlilor confesionale, al religiozității individuale și al apartenenței la rețele religioase asupra reușitei, care s-au dovedit a fi toate semnificative și pozitive, în timp ce efectul dăunător al rețelelor religioase ale părinților a fost, de asemenea, dezvăluit în regresii pe mai multe niveluri.

Având în vedere relevanța generală a problemei din perspectiva politicilor publice, și în special în cazul României, unde avem o diversitate religioasă destul de mare, în Hatos, A., & Curta, I. (2020). A test of the effect of denominational schools in Romania. *Central European Journal of Educational Research*, 2(2), 38–47 (Hatos et al., 2010) ne-am propus să testăm ipoteza efectului școlilor confesionale la nivel agregat, folosind date privind ratele de promovare la examenul de Bacalaureat în liceele din Oradea (județul Bihor) în 2015. Pe baza datelor de la examenul de Bacalaureat al elevilor din Oradea, un efect net al școlilor confesionale primește o susținere fragilă, fiind evident că o bună parte din performanțele mai mari se explică mai mult prin orientarea academică a acestor școli și, implicit, prin selecția elevilor cu abilități educaționale mai bune.

După cum s-a văzut deja în acest prim articol, religia este implicată în rezultatele academice prin mecanisme complicate. Un astfel de mecanism este procesul opțiunilor de carieră, pe care l-am investigat în Hatos, A., & Ștefănescu, F. (2019). Religiosity and career options of youth from the Romanian-Hungarian cross-border region. *Journal for the Study of Religions and Ideologies*, 18(53), 75-91 (Hatos & Ștefănescu, 2019). Lucrarea noastră a analizat relația dintre religiozitate și opțiunile de carieră ale studenților din învățământul terțiar din regiunea transfrontalieră româno-ungară, respectiv alegerea domeniului de studiu. Principala concluzie a studiului rezidă în relația care a fost identificată între religiozitate și domeniul academic, respectiv în sublinierea influenței pe care religiozitatea o are în influențarea orientării academice și profesionale a tinerilor. Rezultatele conduc spre clasificarea domeniilor de studiu în trei categorii în ceea ce privește religiozitatea:

- Domenii academice cu un nivel ridicat de religiozitate: Arte, Științe umaniste, Drept și Educație.
- Domenii academice cu un nivel scăzut de religiozitate: Economie și Colegiile tehnice.
- Domenii academice cu un nivel mediu de religiozitate: Medicină și Științe sociale.

Performanțele elevilor aparținând minorităților

În Bernath, K., & Hatos, A. (2009). The access to education of the Hungarian minority in Romania: A multivariate analysis. *Review of Sociology of Hungarian Academy of Sciences*, 15(1), 40-60 (Hatos & Bernath, 2009) ne-am propus să clarificăm distribuția și covariatele șanselor educaționale și, ulterior, sociale în rândul cetățenilor de etnie română și maghiară din România. După investigarea șanselor educaționale ale maghiarilor din România conform Barometrului de Opinie Publică cumulat din 1998-2004, cel mai important rezultat este că ipoteza unor șanse educaționale mai mici, strict etnice, pentru generațiile de maghiari transilvăneni născuți până în 1977, în comparație cu șansele românilor din același context geografic și cohorte, nu poate fi susținută. Analizele statistice demonstrează că aparentul dezavantaj etnic este doar aparent, deoarece este generat de variabilitatea oportunităților educaționale la nivel regional. Ținutul Secuiesc, cu o concentrație mare de populație de limbă maghiară, pare să fi fost un loc nefavorabil pentru reușita școlară, aflându-se într-o situație pe care am numit-o de modernizare deficitară.

În timp ce articolul menționat mai sus privește performanța din punctul de vedere al certificării, luând în considerare probabilitățile de obținere a anumitor diplome la nivel de cohortă și la nivel regional, eu am investigat posibilele disparități educaționale între elevii români și maghiari la nivel transversal, în ceea ce privește notele lor, în alte două articole. În Hatos, A. (2011). Performanța școlară și lingvistică a copiilor de etnie maghiară. *Revista Romana de Sociologie*, 22 – am evaluat efectele diverselor contexte lingvistice în care un adolescent maghiar din regiune poate învăța asupra performanțelor sale școlare în comparație cu colegii săi, majoritatea de etnie română, pornind de la două ipoteze alternative – a decalajului lingvistic și a culturilor opoziționale. Variabila dependentă a studiului a fost media generală auto-raportată din anul școlar precedent – adică clasa a VII-a, într-un sondaj efectuat pe un eșantion de peste 5200 de elevi de clasa a VIII-a din județul Bihor. Elevii maghiari au avut medii mai slabe în clasa a VII-a decât cei de etnie română, chiar și după ce au controlat variabilele individuale și contextuale importante pentru determinarea rezultatelor școlare, cum ar fi nivelul de educație al tatălui, mediul de proveniență sau numărul de frați. Acest dezavantaj se manifestă indiferent de limba de predare în clasă sau de aranjamentul lingvistic din școală, fiind însă mai sever în cazul celor care învață în limba maghiară decât în cazul celor care învață în limba română în școli mixte.

Am aprofundat investigarea surselor de dezavantaj sistematic al studenților maghiari în comparație cu colegii lor români, în ceea ce privește media generală în Hatos, A. (2010). Deficit lingvistic, atitudini nepotrivite și evaluare distorsionată: testarea a trei explicații pentru variația interetnică a rezultatelor școlare ale elevilor de gimnaziu din Oradea. *Sociologie Românească*, 8(04), 78-90. (Hatos, 2010a), în care am utilizat același set de date ca și în articolul menționat anterior. A rezultat că elevii de etnie maghiară suferă de o lipsă de integrare școlară, în comparație cu colegii lor români. Elevii auto-identificați ca fiind maghiari au scoruri de satisfacție și angajament școlar semnificativ mai mici decât elevii români. Din acest motiv, chiar și după eliminarea unei mari părți a efectului diferențelor de limbă, prin luarea în considerare a notelor la matematică – disciplină pe care o considerăm cu o prejudecată lingvistică redusă – rezultatele elevilor maghiari sunt mai mici decât cele ale elevilor români. Din acest punct de vedere, studiul nostru produce un sprijin important pentru aplicarea teoriei culturilor opoziționale și pentru tratarea diferențelor etnice în performanța școlară ca un semnal al problemelor de integrare socială a reprezentanților minorităților.

Performanțele în educație în context social. Educație și mobilitate socială

În calitate de sociolog în primul rând, cercetările privind cauzele sociale ale inegalității educaționale au fost întotdeauna în topul priorităților mele ca cercetător în domeniul educației.

În manualul meu de sociologia educației publicat în 2006 (Hatos, 2006) am inclus mai multe capitole dedicate subiectelor de stratificare socială și performanță educațională, introducând publicului academic românesc teoriile clasice ale stratificării și ale locului educației în reproducerea inegalității sociale, precum și ale locului educației în mobilitatea socială.

La nivel empiric, am abordat mai multe subiecte din domeniul inegalităților în materie de performanță.

În Adrian, H., Pusztai, G., & Fenyesei, H. (2010). Are factors of social capital able to modify social reproduction effects? *Studia Universitatis Babeș-Bolyai*, 55(1) (Hatos, Pusztai, Fenyesei, 2010) am validat importanța componentei școlii în funcție de ocupația părinților; o proporție ridicată de părinți cu profesie intelectuală în contextul școlar a crescut probabilitatea unor rezultate mai bune ale elevilor. Cu toate acestea, cercetarea a evidențiat impactul climatului școlar și al religiozității asupra randamentului.

În Hatos, A. (2010). Multilevel analysis of academic achievements of upper secondary students in a Romanian city. *Studia Universitatis Babeș-Bolyai-Sociologia*, 55(1), 89-116 (Hatos, 2010b) pentru a evalua relațiile importante menționate mai sus, am construit modele multinivel ale indicatorilor formali de performanță academică pentru un eșantion de elevi de liceu din Oradea, România. Coeficienții de intercorelație (ICC), precum și efectele la nivel de clasă și școală arată că aproximativ jumătate din variația totală a rezultatelor elevilor poate fi interpretată ca dovadă a diferențelor dintre colectivitățile de elevi – clase și școli – care prezintă la rândul lor o mare omogenitate. Pe baza rezultatelor mele, argumentele în favoarea sau a efectelor distributive sunt slabe. Nici resursele umane, nici cele materiale ale școlilor nu sunt legate în mod convingător de rezultatele educaționale. Totuși, acest tip de influențe ar putea fi ascuns de efectul puternic al tipului de școli, care ar putea reflecta, de asemenea, mecanisme instituționale și educaționale care nu sunt surprinse în specificațiile mele.

Tranziții educaționale

În Hatos, A. (2012). Evoluția inegalităților educaționale în România: tranzițiile educaționale ale celor născuți până în 1985. *Sociologie Românească*, 10(01), 36-64 (Hatos, 2012) Am investigat dinamica accesului la educație pentru mai multe cohorte de subiecți adulți din România născuți înainte de 1985, în mai multe perioade ale istoriei recente. Datele inițiale utilizate în analizele ulterioare au fost cele colectate în cadrul anchetei naționale realizate la sfârșitul anului 2010 în cadrul proiectului de cercetare Stratsoc (4.507 cazuri selectate aleatoriu din populația care a împlinit cel puțin 25 de ani la momentul realizării anchetei).

În mod specific, am urmărit, în legătură cu realizările educaționale în timpul școlarizării cohortelor acoperite de studiu:

- Expansiunea educației prin distribuția nivelului de instruire atins;
- Evoluția probabilităților de realizare a tranzițiilor educaționale în ciclul secundar superior și în cel terțiar;
- Evoluția inegalităților educaționale prin modelarea probabilităților de realizare a tranzițiilor educaționale.

În Hatos, A. (2014). *Serving the New Class: The Dynamics of Educational Transitions for Romanian Adults Born Before 1985 During Communism and Afterwards. Social indicators research, 119(3), 1699-1729* (Hatos, 2014a) am folosit aceleași date ca în articolul menționat anterior, dar am schimbat metodologia de analiză a tranzițiilor educaționale prin aplicarea modelului de răspuns logistic. Cele mai importante concluzii se desprind din rezultatul de a nu exista o schimbare reală semnificativă în ceea ce privește accesul net la filiera academică a ciclului secundar superior și la nivelul terțiar pe întreaga perioadă. Modelele logistice multivariate ale tranzițiilor către nivelurile respective de educație arată că creșterea numărului brut de înscrieri în licee în timpul comunismului și în universități după 1990 poate fi explicată în principal datorită modificării structurii educaționale a populației părinților. Două concluzii teoretice importante privind explicarea politicilor educaționale în România comunistă pot fi trase din acest fapt empiric: în primul rând, presiunea modernizării de sus în jos a jucat un rol minor în proiectarea ofertei de școlarizare și, în al doilea rând, sugerează că o mare parte din efortul politic a fost îndreptat spre a răspunde cererilor „noi clase” în creștere rapidă a tinerilor părinți deținători de certificate de nivel secundar.

În Hatos, A. (2013). *Access to Higher Education. A Review of the Literature with a Focus on Central and Eastern Europe. Sociologie Românească, 11(02), 61-75* (Hatos, 2013). am trecut în revistă literatura de specialitate pe tema expansiunii învățământului superior și a evoluției inegalităților de acces în ciclul terțiar, cu o preocupare aparte pentru cazul Europei Centrale și de Est, și pentru două cazuri care sunt rareori luate în considerare împreună în literatura de specialitate, cele ale României și Ungariei. Dovezile cercetării evidențiază faptul că în niciuna dintre cele două țări nu s-a realizat o meritocrație educațională de către regimul comunist, în timp ce în deceniile care au urmat anului 1990 diferențele de clasă și de educație, sau așa-numitele efecte secundare în ceea ce privește rezultatele educaționale, au devenit mai puternice. În ceea ce privește comparația dintre România și Ungaria, care a fost unul dintre subiectele articolului, am evidențiat câteva puncte de interes: 1) importanța ofertei sectorului privat în învățământul superior; 2) decalajul rural-urban mult mai mare în România decât în Ungaria; 3) presiunile financiare mai puternice cu care se confruntă studenții români, nu doar din cauza veniturilor mai mici din țările mai estice, ci și din cauza ponderii mai mari a sectorului studentesc care plătește taxe de școlarizare, chiar și în învățământul superior public.

Selectivitatea învățământului superior și alegerea domeniilor de studiu

Articolul Hatos, A., & Pop, A. (2015). *Evoluția selectivității învățământului superior din România sub impactul expansiunii și contracției. O analiză descriptive. Sociologie Românească, 13(3-4), 5-18.* (Hatos & Pop, 2015) investighează într-o manieră descriptivă evoluția selectivității admiterii în universitățile românești în contextul schimbărilor dramatice ale cifrelor privind înscrierea în învățământul superior între 2007 și 2013, cu unele date colectate până în 2015. Toate rezultatele mele sugerează că perioada ulterioară de contracție a cererii de diplome de învățământ superior este, printre altele, o consecință a saturației acestei cereri în domeniile de studii acreditate, cerere care fusese încurajată parțial în perioada de expansiune de schimbarea normelor în domeniile administrației publice.

Întrucât subiectul alegerii domeniului de studiu apare ca fiind critic în studiile de reproducere a inegalității, așa cum a fost subliniat în mod repetat de cercetările realizate din perspectiva inegalității efectiv menținute, i-am acordat o atenție specială în Hatos, A. (2017). *Clientele vs. Status Seeking? Subject Field Choice in Higher Education in the Hungarian-Romanian Cross-border Region. Revista de*

Cercetare și Intervenție Socială, 59, 153-168 (Hatos, 2017b). În comparație cu Universitatea din Debrecen, datele pentru Universitatea din Oradea sugerează că domeniile de studiu din învățământul superior sunt considerate puțin utile ca instrumente de mobilitate socială ascendentă sau de păstrare a statutului. O astfel de concluzie este în concordanță cu evaluările negative ale impactului inflaționist al masificării învățământului superior și cu etichetarea sistemului de învățământ superior românesc ca fiind unul de căutare a clienței în opoziție cu cel maghiar, unul mai degrabă de căutare a statutului.

Educarea valorilor și atitudinilor adolescenților

În Hatos, A. (2010). *Learning by Doing or Just Doing? Participation in School-Based Extracurricular Activities, Associative Membership, and Interest in Politics of adolescent Students*. În T. Burean (Coord). *Youth and Civic Engagement versus Apathy. Education, Values and Internet as Mediating Factors*. Accent, Cluj, 2010, ISBN 978-606-561-016-3, pp. 23-48 (Hatos, 2010c), studiul meu a avut ca scop evaluarea impactului unor factori precum implicarea în activități extracurriculare în cadrul școlii, apartenența la asociații, tipul de petrecere a timpului liber și statutul socio-economic asupra intensității implicării politice a elevilor de liceu din mediul urban cu vârste cuprinse între 14 și 18 ani din România. Rezultatele mele sugerează că tinerii din alte straturi socio-economice decât clasa de mijloc ar putea fi socializați în practicile și atitudinile habitusului participativ, folosind în principal modalități non-formale și informale de educație civică. O astfel de abordare necesită, printre altele, deschiderea ofertei de participare către tinerii din categoriile socio-economice excluse de obicei de la acest tip de evenimente educaționale. Prin urmare, poate fi adevărat că orice formă de participare socială sporește probabilitatea de implicare ulterioară.

Alte serii de articole s-au axat pe învățarea valorilor. În Hatos, A. (2010). *Predictors of Attitudes Towards the Rights of Ethnic Minorities of Student Teenagers in a Romanian City*. *Journal of Social Research & Policy*, 1(2), 35 (Hatos, 2010c) am încercat să contribuie la dezvoltarea unui model explicativ al constituției toleranței etnice prin modelarea predictorului acestor atitudini în cazul elevilor de gimnaziu – clasele 8-12 – înscriși în școli gimnaziale (gimnaziu). Am definit toleranța etnică ca fiind disponibilitatea de a oferi drepturi economice, sociale și politice altor grupuri etnice. Rezultatele modelelor multivariate confirmă, în general, literatura psiho-sociologică care evidențiază faptul că contactul are un efect asupra prejudecăților in-grup/out-grup în funcție de statutul relativ al grupurilor, care este, de asemenea, parțial, o funcție a compoziției grupurilor în care are loc interacțiunea. Membrii grupului minoritar sunt cei mai toleranți, dovedind internalizarea discursului liberal al toleranței care este instrumental pentru conservarea statutului, în timp ce membrii majorității care s-au regăsit în enclavile minoritare sunt cei mai puțin toleranți, ca reacție la frustrările generate de restricțiile la adresa puterii și statutului lor.

O abordare similară a fost aplicată în Hatos, A. (2009). *Internalizarea tradiționalismului de gen în adolescență: covariate ale atitudinii față de egalitatea de gen la elevii din clasele VIII-XII*. *Sociologie Românească*, 7(04), 44-57 (Hatos, 2009) care, la rândul său, s-a ocupat de tradiționalismul de gen. Prin urmare, studiul meu și-a propus să contribuie la înțelegerea construcției reprezentărilor relațiilor dintre bărbați și femei în cazul elevilor adolescenți folosind datele din cel de-al doilea sondaj al proiectului *Adolescenți – viitori cetățeni: studiu longitudinal al procesului de excluziune socială a adolescenților școlari – grant CNCSIS (2006-2008) – 2961 de elevi selectați aleatoriu din clasele VIII-XII din Oradea*. Variabila dependentă în analizele ulterioare a fost un indice al tradiționalismului de gen (atitudinea față de egalitatea de gen) ale cărui proprietăți psihometrice au prezentat o fiabilitate ridicată. Cel mai

important factor poate fi identificat din diferența foarte mare de atitudine între băieți și fete care, depășind orice diferență socio-economică, devine o dovadă a unei culturi patriarhale generalizate. Statutul socio-economic explică și el atitudinile mai mult sau mai puțin tradiționale ale tinerilor orădeni, impactul său rezultând a fi în mare măsură mediat de alte variabile, ceea ce reflectă diversitatea proceselor de socializare prin care se constituie universul atitudinal, procese care sunt însă influențate de resursele economice, culturale și educaționale ale familiei.

Numeroase alte articole de cercetare au fost dedicate subiectului **generozității și altruismului** și dezvoltării acestor obiceiuri și atitudini în adolescență.

Scala de generozitate și proprietățile sale sunt prezentate într-o lucrare nepublicată: Hatos, A. (2020). Scala de generozitate a adolescenților. Dezvoltare și unele proprietăți (Hatos, 2020d).

Un prim studiu care implică acest instrument este Lazăr, A., & Hatos, A. (2016) Generosity and prosocial behaviour in middle school. The results of a survey in Bihor County schools. *Emerging Markets Economics and Business. Contributions of Young Researchers*, 93 (Lazăr & Hatos, 2016). Toate ipotezele noastre testate pe baza unui sondaj efectuat pe un eșantion de peste 4450 de elevi de clasa a VIII-a din 147 de școli din județul Bihor au fost confirmate: cu cât familia adolescentului este mai bogată și mai educată, cu atât mai generos este urmașul. Cu alte cuvinte, mai mult statut și resurse materiale îi fac pe oameni mai dispuși să împărtășească (efectul Mathew), deși se poate combate această interpretare spunând că generozitatea face parte dintr-o cultură a legitimării statutului. În plus, se confirmă faptul că fetele sunt mai generoase decât băieții, cel puțin la nivel declarativ.

O abordare mai profundă a aceluiași subiect a fost prezentată în Lazăr, A., & Hatos, A. (2019). Religiosity and Generosity of Youth. The Results of a Survey conducted on 8th Grade Students from Bihor County (Romania). *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensională*, 11(3) (Lazăr & Hatos, 2019). În final, concluzionăm că în rândul elevilor de clasa a VIII-a din Bihor (același eșantion ca în articolul anterior) întâlnim generozitatea la cel mai înalt nivel în rândul fetelor religioase și al elevilor care provin din familii cu mai multe resurse financiare.

Cea mai recentă lucrare de cercetare pe tema generozității este Lazăr, A., Sîrbu, I., Barth, K., Bacter, C., & Hatos, A. (2022). Generosity and Environmental Protection: How Strong Is the Relationship between Giving and Sustainability?. *Sustainability*, 14(2), 869 (Lazăr, Sîrbu, Barth, Bacter, & Hatos, 2022). Utilizând aceleași date ca și în cele două articole anterioare – și alte câteva menționate în această teză - m ajuns la concluzia că, similar cu alte rezultate ale cercetării, rezultatele analizelor efectuate în acest studiu au indicat – prin regresii multiple – existența unei relații semnificative între cele două atitudini pozitive – generozitatea și atitudinea pozitivă față de mediu – vizibile încă din perioada adolescenței.

Copii și elevi aflați în situații de risc

Riscul de abandon școlar

În Hatos, A. (2009). Riscul abandonului școlar la adolescenții din școlile urbane: între constrângeri structurale și climat organizational. *Anuarul Institutului de Istorie George Baritiu din Cluj-Napoca-Seria HUMANISTICA*, 7(7), 115-126 (Hatos, 2009) am modelat riscul autoevaluat de abandon școlar al celor 1970 de elevi din clasele 9-12, selectați aleatoriu din școlile secundare superioare din Oradea,

județul Bihor, în perioada decembrie 2006-ianuarie 2007. Principala concluzie este că abandonul școlar este o consecință a slabei integrări a elevului în școală, riscul fiind mai mare pentru cei cu rezultate slabe, care au un angajament școlar scăzut, sunt victime ale hărțuirii și sunt implicați în comportamente deviate.

În 2011, în calitate de membri ai proiectului de cercetare transfrontalier „Învățământ superior pentru cercetare și dezvoltare”, implementat în comun în Ungaria și România, am publicat o analiză a literaturii pe tema abandonului și a persistenței studenților în învățământul terțiar: Hatos, A., & Suta, A. (2011). Student persistence in higher education: A literature review. *Higher Education for Social Cohesion Cooperative Research and Development in a Cross-border area (HURO/0901/2.2.2.*, (Hatos & Suta, 2011). Prin urmare, cel puțin pentru cazul studenților tradiționali, integrarea academică și socială a studenților par a fi cele mai importante dimensiuni care explică persistența sau retragerea din universitate.

Ulterior, am avut ocazia să explorez nivelurile de integrare și riscul de abandon al studenților de la științe sociale din trei universități publice din România în Hatos, A., & Pop, A. (2019). Commitment to the goal of completing studies in higher education: Dropout risk of the students from social science specialization from three Romanian public universities. *Journal of Adult Learning, Knowledge and Innovation*, 3(1), 12-19. (Hatos & Pop, 2019). Studiul și-a propus să investigheze gradul de angajament față de obiectivul de finalizare a studiilor în învățământul superior al studenților în instituția în care sunt înscriși. Studiul se bazează pe un sondaj pe bază de chestionar, care a fost aplicat studenților înscriși în proiectul PractiPASS. Chestionarul a fost aplicat studenților de la Universitatea din Oradea, Universitatea din București și Universitatea „Aurel Vlaicu” din Arad (N=498). Nici domeniul de studiu, nici ciclul de învățământ și, cu atât mai puțin, elementele socio-economice care descriu mediul de proveniență al studenților nu explică intenția de abandon școlar. Intenția de abandon are printre puținele covariate identificate și relația percepută pe care studenții o au cu profesorii lor: așa cum era de așteptat, dacă relația pe care studenții o au cu profesorii lor este descrisă în termeni mai pozitivi, cu atât riscul ca studenții să se gândească la abandon este mai mic.

Academic career development plan

În paginile anterioare am detaliat activitatea mea și rezultatele care se referă la științele educației. Candidatura pentru obținerea unei diplome de abilitare în științele educației reprezintă un angajament în continuarea unor activități de cercetare cel puțin la fel de ambițioase și sărguincioase, axate pe teme legate de educație și bunăstarea copilului.

În primul rând, și cel mai important, intenționez să-mi continui următorul deceniu de cercetare și predare pe aceleași dimensiuni pe care le-am evidențiat ca descriind cercetarea mea de până acum: să îmbunătățesc cunoștințele în domeniu prin cercetare cooperativă, combinând cercetarea fundamentală și cea aplicată, să mă implic în comunitate, dar și să o implic pe aceasta, prin abordări interdisciplinare ale temelor care sunt cele mai relevante pentru educație, prin promovarea în continuare a cercetării comparative internaționale și prin consolidarea capacității de reflecție a actorilor implicați în educație, folosind instrumentele teoretice și practice specifice sociologiei educației.

Acest lucru se va realiza, evident, la un nivel mai avansat, în calitate de îndrumător de cercetători doctoranzi și postdoctoranzi. Există o cerere puternică de cercetare doctorală în domeniul educației, venită în special din partea domeniilor educaționale, unde practicienii de la toate nivelurile

intenționează să transforme analizele lor sistematice asupra practicilor lor zilnice la clasă, în școală și în sistemele educaționale în rezultate de cercetare solide din punct de vedere metodologic. Subiectele pe care le-am abordat deja – și anume factorii sociali, economici și culturali care stau la baza reușitei sau a digitalizării în educație, precum și răsfrângerea lor asupra dialogului politic – necesită acumularea de dovezi științifice și constituirea unei comunități de practică care ar putea contribui la îmbunătățirea educației în general și a cercetării în domeniul educației în special. Dorința mea este de a contribui la crearea unei mase critice de specialiști în educație capabili să abordeze pe baze științifice solide problemele profesiei lor și să poată interveni în dezbaterile politice ale momentului.

Cel puțin o dată la doi ani vom face sondajul MERPAS în rândul elevilor de clasa a VIII-a din județul Bihor. Pe viitor voi implica, desigur, doctoranzi care fac cercetare în domeniul Științelor Educației și voi introduce în chestionar itemi și mai apropiați de interesele pedagogilor. Acest proiect de cercetare continuă va furniza în continuare date pentru cercetătorii noștri doctoranzi și pentru alți specialiști interesați de realizările, comportamentele și opiniile elevilor din clasele terminale din România.

Infrastructura de cercetare și know-how-ul, precum și posibilitățile de comunicare vor beneficia de pe urma participării la proiecte de cercetare naționale și internaționale. Împreună cu colegii de la Universitatea din Oradea, precum și cu partenerii noștri naționali și internaționali, intenționez să depun cereri de finanțare pentru programele naționale și europene de finanțare a cercetării cu propuneri referitoare la educație. Un astfel de proiect internațional este Eu-Green, un consorțiu universitar european la care sunt dispus să particip în calitate de expert pentru îndeplinirea obiectivelor pachetului de lucru privind educația pentru care am propus încă din faza de planificare a proiectului o analiză pan-europeană a curriculei de educație pentru sustenabilitate, conducând astfel la o comparație internațională din acest punct de vedere, precum și la dezvoltarea unui instrument de evaluare a atitudinilor de sustenabilitate în rândul adolescenților.

Mai mult decât atât, intenționez să aprofundez investigațiile în câteva domenii extrem de relevante pe care le-am abordat deja, publicând rezultate sau demarând cercetări împreună cu actualii doctoranzi: alegerea școlii și a carierei, aspirațiile sociale, profesionale și educaționale, sau sociologia diagnosticului aplicată, de exemplu, la deciziile privind programele educaționale speciale pentru copiii din grupuri vulnerabile.

Printre obiectivele specifice pe care le am în domeniul cercetării educaționale, unele dintre ele sunt menționate mai jos:

- Editarea unei ediții actualizate a manualului de Sociologie a educației (Hatos, 2006) care, având deja 17 ani, este oarecum depășit. Unele capitole au nevoie de o actualizare a teoriilor și a referințelor, în timp ce manualul în întregime are nevoie de o actualizare a datelor și exemplelor. În mod evident, ar trebui adăugate în volum capitole care să se refere la provocările mai noi cu care se confruntă sistemele de educație (cum ar fi digitalizarea și decalajul digital).
- Pe lângă actualizarea Sociologiei educației, un alt proiect în curs de desfășurare - care a fost suspendat de ceva timp din cauze obiective – va trebui să fie finalizat în viitorul apropiat: publicarea unui manual de politici educaționale. Cartea a fost începută ca un proiect de colaborare împreună cu bunul meu prieten Robert Reisz, care, din păcate, ne-a părăsit prea devreme, când majoritatea capitolelor erau deja în format draft.
- Intenționez, firește, să public rezultatele activității mele de cercetare în reviste academice cu o vizibilitate cât mai mare. În acest moment, am în pregătire mai multe articole aflate în diverse stadii, care vor fi publicate, sper în viitorul apropiat:

- The reliability of self-reported GPA – trimis, în curs de revizie (cu Beáta Gyarmati)
- Utilizarea TIC în educație – urmează să fie publicat în curând (cu Mirela Cosma)
- Gaming-ul și educația – urmează să fie publicat în curând (cu Gabriel Nicola)
- Analiza procesului de diagnosticare în cazul copiilor cu dizabilități – în curs de elaborare (cu Beáta Gyarmati)
- Testarea ipotezelor teoriei factorilor partizani asupra atitudinilor privind rezultatele școlare – în curs de elaborare
- Impactul factorilor religioși asupra rezultatelor școlare – trimis, în curs de revizie (cu Iosif Curta, Beáta Gyarmati, Smaranda Cioban, Adela Lazăr)

Referințe bibliografice

- Bray, T. (2011). *The Challenge of Shadow Education: Private Tutoring and its Implications for Policy Makers in the European Union* (9279199862). Retrieved from
- Cioban, S., & Hatos, A. (2019). The Analysis of Teenagers' Vlogging Preferences in Educational Research. *Romanian Journal for Multidimensional Education/Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*, 11(2).
- Cioban, S., Lazăr, A. R., Bacter, C., & Hatos, A. (2021). Adolescent deviance and cyber-deviance. A systematic literature review. *Frontiers in Psychology*, 12, 748006.
- Estevez-Abe, M., Iversen, T., & Soskice, D. (2001). Social protection and the formation of skills: A reinterpretation of the welfare state. *Varieties of capitalism: The institutional foundations of comparative advantage*, 145, 145-183.
- Farrington, D. P. (2017). *Integrated developmental and life-course theories of offending*: Routledge.
- Hatos, A. (2006). *Sociologia educației*. Iași: Polirom.
- Hatos, A. (2007). Educația ca instrument al dezvoltării sociale. In C. Zamfir & S. Stănescu (Eds.), *Enciclopedia dezvoltării sociale* (pp. 195-202). Iași: Polirom.
- Hatos, A. (2009). Internalizarea tradiționalismului de gen în adolescență: covariate ale atitudinii față de egalitatea de gen la elevii din clasele VIII-XII. [Internalization of gender traditionalism during teenage years: Covariates of gender equality attitudes for pupils in grades 8-12]. *Sociologie Românească*(04), 44.
- Hatos, A. (2009). Riscul abandonului școlar la adolescenții din școlile urbane: între constrângeri și climat organizațional. *Anuarul Institutului de Istorie "George Bariț". Series Humanistica*, 7, 135-146.
- Hatos, A. (2010a). Deficit lingvistic, atitudini nepotrivite și evaluare distorsionată: testarea a trei explicații pentru variația interetnică a rezultatelor școlare ale elevilor de gimnaziu din Oradea. *Sociologie Românească*, 8(4), 78-90.
- Hatos, A. (2010b). Educația. In L. Vlăsceanu (Ed.), *Sociologie* (pp. 596-644). Iași: Polirom.
- Hatos, A. (2010c). Learning by Doing or Just Doing? Participation in School-Based Extracurricular Activities, Associative Membership, and Interest in Politics of adolescent Students. In T. Burean (Ed.), *Youth and Civic Engagement versus Apathy. Education, Values and Internet as Mediating Factors* (pp. 23-48). Cluj-Napoca: Accent.
- Hatos, A. (2010a). The (little) effect that parents' labour emigration has on their children's school performance: A study of secondary school students in Oradea (Romania). *New Educational Review*, 20(1), 85-96. Retrieved from <http://www.scopus.com/inward/record.url?eid=2-s2.0-77954157841&partnerID=40&md5=2e6b725f33b9a2a8e74cbb11cef61c88>
- Hatos, A. (2010b). Multilevel Analysis of Academic Achievements of Upper Secondary Students in a Romanian City: Effect of Composition, Resource Allocation or Differentiation? *Studia Universitatis Babeș-Bolyai-Sociologia*, 55(1), 89.
- Hatos, A. (2010c). Predictors of Attitudes Towards the Rights of Ethnic Minorities of Student Teenagers in a Romanian City. *Journal of Social Research & Policy*, 1(2), 35-46.
- Hatos, A., et al. (2010). "Are Factors of Social Capital Able to Modify Social Reproduction Effects?" *Studia Universitatis Babeș-Bolyai-Sociologia LV*(1): 117-136.
- Hatos, A. (2012). Evoluția inegalităților educaționale în România: tranzițiile educaționale ale celor născuți până în 1985. [Evolution of the Educational Inequalities in Romania: Educational Transitions of the People Born Before 1985]. *Sociologie Românească*, X(1), 33-64.
- Hatos, A. (2013). Access to Higher Education. A Review of the Literature with a Focus on Central and Eastern Europe. *Sociologie Românească*, XI(2), 61-75.
- Hatos, A. (2014a). Serving the New Class: The Dynamics of Educational Transitions for Romanian Adults Born Before 1985 During Communism and Afterwards. *Social Indicators Research*, 119(3), 1699-1729. doi:10.1007/s11205-013-0567-5
- Hatos, A. (2016). Romanian applied educational research on the way of becoming a strategic action field: fluctuations, inconsistencies and vicious circles. *Hungarian Educational Research Journal*, 6(2).
- Hatos, A. (2017a). Are University Mergers a Solution for the Problems of Romanian Higher Education Nowadays? *Journal of Research in Higher Education*, 1(1), 11-22.

- Hatos, A. (2017b). Clientele vs. Status Seeking? Subject Field Choice in Higher Education in the Hungarian-Romanian Cross-border Region. *Revista de cercetare și intervenție socială*, 59, 153.
- Hatos, A. (2018). How Does the Romanian Ministry of Education Distribute Doctoral Grants Towards Public Universities? *Journal of Research in Higher Education*, 2(1), 5-29.
- Hatos, A. (2019). The Impact of digitalization on educational achievement: a literature review from a sociological perspective. *Calitatea Vieții*, 30(1), 3-16.
- Hatos, A. (2020a). Impactul structurii familiei asupra rezultatelor la testele de competențe PISA 2012. In G. Bădescu (Ed.), *Școala românească din perspectiva datelor PISA*, Presa Universitară Clujeană (pp. 35-58). Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană.
- Hatos, A. (2020b). Is using ICT at home good or bad for learning? A cross-country comparison of the impact of home use of ICT for entertainment and learning on PISA 2015 Science test results. Retrieved from <https://scholar.archive.org/work/vvvp4efu4ffhbgzx2ftw4omqt4/access/wayback/https://files.osf.io/v1/resources/9dv5k/providers/osfstorage/5e9c7ba2430166068aa07f21?action=download&direct&version=1>
- Hatos, A. (2020c). Public Spending in Education. In F. Maggino (Ed.), *Encyclopedia of Quality of Life and Well-Being Research* (pp. 1-6). Cham: Springer International Publishing.
- Hatos, A. (2020d). Scala de generozitate a adolescenților. Dezvoltare și unele proprietăți. Retrieved from https://www.researchgate.net/profile/Adrian-Hatos/publication/346059077_Scala_de_generozitate_a_adolescentilor_Dezvoltare_si_unele_proprietati/links/5fb92fc3458515b7975cbddb/Scala-de-generozitate-a-adolescentilor-Dezvoltare-si-unele-proprietati.pdf
- Hatos, A. (Ed.) (2014b). *Ghid orientativ Sociologie și Asistență Socială pe piața muncii*. Oradea: Presa Universitară Clujeană.
- Hatos, A. (Ed.) (2015). *Riding the Wave. Social Sciences Curriculum and Teaching in Higher Education in an Age of Crisis*. Cluj-Napoca, Oradea: Presa Universitară Clujeană, Editura Universității din Oradea.
- Hatos, A., & Bălătescu, S. (2013). Family Structure and School Results: Multivariate Analysis of Answers of Teenage Students in a Romanian City. *Child Indicators Research* 6(2), 281-295. Retrieved from <http://www.springerlink.com/content/n907786373u336x0/>
- Hatos, A., & Bernath, K. (2009). The Access to Education of the Hungarian Minority in Romania. A Multivariate Analysis. *Review of Sociology* 15(1), 40-60.
- Hatos, A., & Chioncel, N. (1999). Către o sociologie a meditațiilor: un rău necesar. *Revista de cercetare socială*, 3-4(3), 54-69.
- Hatos, A., Coloja, R. T., & Sava, A. (2020). Assessing Situational Awareness of Universities Concerning Student Dropout: A Web-Based Content Analysis of Romanian Universities' Agenda. *Journal of Research in Higher Education*, 4(2), 18-34.
- Hatos, A., Cosma, M.-L., & Clipa, O. (2022). Self-Assessed Digital Competences of Romanian Teachers During the COVID-19 Pandemic. *Frontiers in Psychology*, 13.
- Hatos, A., & Gyarmati, B. F. (2021). La pandémie de Covid-19 et l'éducation en Roumanie. *Revue internationale d'éducation de Sèvres*(87), 27-31.
- Hatos, A., & Hatos, R. (2019). Varieties of capitalism and academic achievement. Does the welfare production regime have an impact on 15 years' old Mathematics results? *Journal of Social Research & Policy*, 10(1).
- Hatos, A., & Pop, A. (2015). Evoluția selectivității învățământului superior din România sub impactul expansiunii și contracției. O analiză descriptivă. *Romanian Sociology/Sociologie Românească*, 13.
- Hatos, A., & Pop, A. (2019). Commitment to the goal of completing studies in higher education: Dropout risk of the students from social science specialization from three Romanian public universities. *Journal of Adult Learning, Knowledge and Innovation*, 3(1), 12-19.
- Hatos, A., Pusztai, G., & Fenyés, H. (2010). Are Factors of Social Capital Able to Modify Social Reproduction Effects? *Studia Universitatis Babeș-Bolyai-Sociologia*, LV(1), 117-136. Retrieved from http://www.unibuc.ro/prof/rughinis_a_c/docs/res/2011ianStudiaSociologia_2010-1.pdf#page=118
- Hatos, A., & Stefanescu, F. (2019). Religiosity and career options of youth from the Romanian-Hungarian cross-border region. *Journal for the Study of Religions and Ideologies*, 18(53), 75-91.

- Hatos, A., & Suta, A. (2011). Student persistence in higher education: A literature review. *Higher Education Research and Development (HERD), Oradea, 1*. Retrieved from http://unideb.mskszmsz.hu/sites/default/files/documents/herd_b1_1stperiod_hatos_student.11.09.30..pdf
- Hatos, R., Cioban, S., Bea, G., Dodescu, A., & Hatos, A. (2022). Assessing the Impact of Entrepreneurial Education on Entrepreneurial Intentions among Romanian Doctoral Students and Postdoctoral Researchers. *Sustainability, 14*(14), 8369.
- Hatos, R., Hatos, A., & Borma, A. (2020). International comparison of factors of financial literacy using pisa 2015 data. *Annals of the University of Oradea, Economic Science Series, 29*.
- Lazăr, A., & Hatos, A. (2016). GENEROSITY AND PROSOCIAL BEHAVIOR IN MIDDLE SCHOOL. THE RESULTS OF A SURVEY IN BIHOR COUNTY SCHOOLS. In *Emerging Markets Economics and Business. Contributions of Young Researchers* (pp. 93).
- Lazăr, A., & Hatos, A. (2019). Religiosity and Generosity of Youth. The Results of a Survey conducted on 8th Grade Students from Bihor County (Romania). *Romanian Journal for Multidimensional Education/Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala, 11*(3).
- Lazăr, A., Sîrbu, I., Barth, K., Bacter, C., & Hatos, A. (2022). Generosity and Environmental Protection: How Strong Is the Relationship between Giving and Sustainability? *Sustainability, 14*(2), 869.
- Mascheroni, G., & Ólafsson, K. (2014). Net children go mobile: Risks and opportunities.
- Moffitt, T. E. (1993). Adolescence-limited and life-course-persistent antisocial behavior: A developmental taxonomy. *Psychological Review, 100*(4), 674.
- Muresan, C. (2007). *Family dynamics in pre-and post-transition Romania: a life-table description*: Max Planck Inst. for Demographic Research.
- Pickering, C., & Byrne, J. (2014). The benefits of publishing systematic quantitative literature reviews for PhD candidates and other early-career researchers. *Higher Education Research & Development, 33*(3), 534-548.
- Pusztai, G., & Hatos, A. (Eds.). (2012). *Higher Education for Regional Social Cohesion*. Budapest, Hungary: HERJ (Hungarian Educational Research Journal) Special Issue.
- Pusztai, G., Hatos, A., & Cegledi, T. (Eds.). (2012). *Third Mission of Higher Education in a Cross-Border Region*. Debrecen, Hungary: Center for Higher Education Research and Development, University of Debrecen.
- Shulman, E. P., Steinberg, L. D., & Piquero, A. R. (2013). The age-crime curve in adolescence and early adulthood is not due to age differences in economic status. *Journal of Youth and Adolescence, 42*, 848-860.